

Undervisning i musikalisk interpretation, en förlorad dialog?

Carl Holmgren, 2022. *Dialogue lost? Teaching musical interpretation of Western classical music in higher music education*. Diss. Luleå: Department of Social Sciences, Technology and Arts, Luleå University of Technology. 566 s. ISBN 978-91-7790-991-0 (tryck), 978-91-7790-992-7 (pdf).

Tolkning av musik, musikalisk interpretation, är en central del av instrumentalundervisning i högre musikutbildning inom västerländsk konstmusik. Målet med denna typ av utbildning är att skapa en självständig, unik musiker på hög nivå. Kunskap om musikalisk interpretation är i det sammanhanget nyckeln till skapandet av denna unika musiker, en musiker med ett personligt uttryck och en egen musikalisk röst. Samtidigt är begreppet svårfångat utbildningsmässigt och definitionsmässigt, både för studenter och lärare. Därför är det glädjande med en avhandling som fokuserar på denna undflyende kunskap.

Syftet med Carl Holmgrens avhandling *Dialogue Lost? Teaching Musical Interpretation of Western Classical Music in Higher Education* är att bidra till en bättre förståelse för att lära och undervisa om musikalisk interpretation inom västerländsk konstmusik, både från lärar- och studentperspektiv. Den begränsas till att behandla endast pianoundervisning i Sverige, men eftersom mycket av instrumentalundervisning inom olika instrument, undervisningsformer och nivåer bygger på samma grund och har samma förutsättningar som pianoundervisning inom högre utbildning kan avhandlingen läsas i ett betydligt bredare perspektiv.

Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling inom musikpedagogik och består av kappan, tre publicerade artiklar, en opublicerad artikel samt en publicerad konferenspresentation. I kappan, den del som knyter samman avhandlingen, ställs tre forskningsfrågor. De behandlar hur lärare och studenter förstår musikalisk interpretation som undervisningsinnehåll, hur lärare och studenter förstår undervisande och lärande av musikalisk interpretation samt hur verbala och musikaliska dialoger kan användas för att förbättra lärande och undervisning i musikalisk interpretation. Med andra ord fokuserar inte Holmgrens avhandling endast på att beskriva ett läge utan att försöka utveckla och förändra.

De olika studierna tar avstamp i Holmgrens upplevelser både som lärare och som elev. Här blir det tydligt att han brinner för sitt ämne och att upplevelserna skapat en kreativ frustration som är fruktbar för att skapa en grund för en vetenskaplig undersökning. Interpretation handlar om tolkning, och det är just tolkning som driver allt i avhandlingen, inte bara fokuseringen på musikalisk interpretation. Det övergripande teoretiska perspektivet är hermeneutiskt, främst utifrån Gadamer och Ricoeur, kompletterat med dialogisk lärandeteori och teorier om musikalisk interpretation. Det övergripande hermeneutiska perspektivet visar sig i både studiens helhet och på detaljnivå.

Bakgrundskapitlet beskriver med en kritisk blick de högre musikutbildningarnas grund i bevarande och tradition samt ställer detta i kontrast till Bolognadeklarationen för högre utbildning, vilket visar slitningar mellan olika tanke- och undervisningssätt. Även undervisningsformerna, i synnerhet mästarlärlingsmodellen, som är en dominerande form av instrumentalundervisning inom högre musikutbildning, granskas med kritisk blick. I litteraturöversikten fokuseras på vad musikalisk interpretation är, eller kan vara, samt hur den kan läras eller undervisas. Här visar Holmgren en klyfta mellan målet, att studenten under sin utbildning ska utvecklas till en kompetent uttolkare av musik, och de metoder och tankesätt som används.

Avhandlingen använder sig av många olika former av empiri. Det är empiri som bygger på Holmgrens introspektiva data, empiri som bygger på intervjuer och observationer, och empiri som bygger på utforskande och kollaborativ design. Studien har tre delar, och till viss del används ett flertal metoder i de enskilda delarna. De två första delarna av studien behandlar främst de två första forskningsfrågorna, det vill säga att kunna förstå det nuvarande läget. Här

använder sig Holmgren av sina egna erfarenheter, och även kreativa uttryck, samt mer traditionella undersökningsmetoder som observationer och intervjuer med lärare och studenter. Den tredje delens mer utforskande metod består av aktionsforskning och olika typer av skrivande, både enskilt och gemensamt. Studien i sin helhet går från förståelse mot förändring.

Användningen av de introspektiva metoderna baseras i det hermeneutiska teoretiska perspektivet där förståelse av den egna positionen, som förförståelse och ibland fördomar, är central. Denna position är inte fast och tydlig utan förändras under studiens genomförande som en del av en hermeneutisk cirkel. Holmgren väljer att hantera de introspektiva aspekterna metodologiskt, analytiskt och som resultat. Ett exempel är användandet av haikudikter som analysverktyg för förståelse, men dessa presenteras även som empiri. Självkänedom genom olika metoder blir här en grund för förståelse av andra.

Inom intervjuerna och observationerna användes olika typer av metoder. Exempelvis är några av intervjuerna kvalitativa och semistrukturerade medan andra använder sig av videostimuli. Under observationerna användes även fältanteckningar, och den verbala kommunikationen med deltagarna blev en viktig del av studien. I denna del av studien visas samma spricka som i studiens inledande bakgrund och tidigare forskningsdel, att skapandet av den kompetente uttolkaren inte nödvändigtvis sker genom utbildningen, att det finns identifierade områden där lärares och studenters uppfattningar skiljer sig samt att både lärare och studenter befinner sig relativt oreflekterat inom ramarna för mästarlärlingtraditionen. För studien är förståelse av läget, genom en mer traditionell forskningsdesign, en förutsättning för de delar som består av introspektion och framåtblickande.

En musikpedagogisk frågeställning bygger ofta på något som upplevs som en skevhet utifrån egna upplevelser av musikaliskt lärande. Som jag nämnt ovan visar Holmgren tydligt hur hans egna personliga upplevelser skapat intresset för frågorna han ställer. Han har då fastställt det nuvarande läget, även med ett historiskt perspektiv, och positionerat sig själv inom detta läge. Den naturliga konsekvensen av förståelse av ett dilemma för en musikpedagog är att då tänka ett steg till och fokusera på vad som kan göras, hur förändring kan påbörjas och vilken riktning förändring kan ta. Här fyller Holmgrens tredje forskningsfråga och undersökningsdesign en i musikpedagogik relativt ovanlig roll, det vill säga att redan i avhandlingsarbetet undersöka alternativa möjligheter till det nuvarande läget.

I den tredje delen av avhandlingsarbetet använder sig Holmgren av deltagande aktionsforskning, med användande av flera olika empiriinsamlingsmetoder som video- och ljudinspelningar av workshops, skriftliga enminutsreflektioner, studenters inscannade partitur, skrivna instruktioner, inspelade konserter, deltagarnas skrivna svar, forskarens anteckningar samt gemensamt förhandlade skriftliga narrativ. Fokus här är den tredje forskningsfrågan gällande musikaliska och verbala dialoger. Resultatet av den tredje delen är att studenterna i den

läroform med workshops och olika typer av reflektion som Holmgren skapat visar att de har högre musikalisk och verbal kompetens och självreflektion gällande interpretation än vad de vanligtvis kan ge uttryck för inom en mer traditionell undervisning inom mästare-lärlingtraditionen. Holmgrens arbete med denna delstudie bygger på förståelse av hur undervisning vanligtvis bedrivs samt en hög grad av självinsikt. Här skapas det rum där både lärare och studenter kan utvecklas.

Det är inte meningsfullt att presentera exakt vad studien kommer fram till i de olika delarna. En orsak är att det är en sammanläggningsavhandling, en mångfacetterad studie med många olika frågeställningar och metoder, varför en sådan presentation inte skulle göra studien eller studierna rättvisa. Däremot vill jag här söka ge en övergripande bild av vad som på nära håll kan förefalla vara en metodologiskt och empiriskt splittrad studie. Ett sådant intryck motverkas på ett värdefullt sätt genom en hermeneutisk läsning av avhandlingen med en pendling mellan delar och helhet.

Målet med denna recension är att väcka nyfikenhet på avhandlingen och kanske ännu mer att genom att ta del av avhandlingen inspireras till att själv fundera över sin egen position inom lärande av musikalisk interpretation. Här kan Holmgrens avhandling ses som en startpunkt för den engagerade pedagogens eget vidare utforskande. Genom att veta vem man är och var man befinner sig i ett musikaliskt utbildningslandskap är det möjligt att utveckla sin undervisning.

Lia Lonnert